

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

TSHIVENDĀ LUAMBO LWA HAYANI (HL)

BAMMBIRI ǀǀ VHVHILI (P2)

SHUNDUNTHULE/FULWI 2024

MARAGA: 80

TSHIFHINGA: Awara 2½

Bammbiri ǀǀ ǀǀ na masiatari a 26.

NDAELA NA MAFHUNGOTHANGELI

1. Vhalani idzi ndaela nga vhuronwane phanda ha musini sa athu u thoma u fhindula mbudziiso.
2. Ni songo vhuya na edzisa u vhala bammbiri lothe. Tolani thebulu ya zwi re ngomu kha siatari la 4 ni swaye nomboro dza mbudziiso dzo vhudziswa kha zwibveledzwa zwe na guda uno riwaha. Nga murahu ha izwo, vhalani mbudziiso idzo ni nange dzine na tama u dzi fhindula.

3. Bammbiri heli li na khethekanyo THARU:

KHETHEKANYO YA A: Vhurendi (30)

KHETHEKANYO YA B: Nganea KANA Folukuloo (25)

KHETHEKANYO YA C: Dirama (25)

4. Fhindulani mbudziiso THANU dzo fhelela: THARU kha KHETHEKANYO YA A, NTHIHI kha KHETHEKANYO YA B na NTHIHI kha KHETHEKANYO YA C nga ndila i tevhelaho:

KHETHEKANYO YA A: VHURENDI

VHURENDI HO VHONWAHO – Fhindulani mbudziiso MBILI.
VHURENDI VHU SONGO VHONWAHO – Mbudziiso ya KHOMBEKHOMBE.

KHETHEKANYO YA B: NGANEA KANA FOLUKULOO

Fhindulani mbudziiso NTHIHI.

KHETHEKANYO YA C: DIRAMA

Fhindulani mbudziiso NTHIHI.

5. KUNANGELE KWA PHINDULO KHA KHETHEKANYO YA B (NGANEA/FOLUKULOO) NA YA C (DIRAMA):

- Fhindulani mbudziiso FHEDZI dza kha nganea/folukuloo na kha dirama dze na guda.
- Fhindulani MBUDZISO NDAPFU NTHIHI na MBUDZISO PFUFHI NTHIHI. Arali na fhindula mbudziiso ndapfu kha KHETHEKANYO YA B, ni fanela u fhindula mbudziiso pfufhi kha KHETHEKANYO YA C. Arali na fhindula mbudziiso pfufhi kha KHETHEKANYO YA B, ni fanela u fhindula mbudziiso ndapfu kha KHETHEKANYO YA C. Shumisani mutevhe wa u sedzulusa uri u ni thuse.

6. VHULAPFU HA PHINDULO

- Mbudziso ndapfu ya Vhurendi i tea u fhindulwa nga maipfi a u bva kha a 250 u ya kha a 300.
- Mbudziso ndapfu dza khethekanyo ya Nganea/Folukuloo na ya Dirama dzi tea u fhindulwa nga maipfi a u bva kha a 400 u ya kha a 450.
- Vhulapfu ha phindulo dza mbudziso pfufhi vhu tea u langwa nga maraga dzo nekedzwaho/avhelwaho. Phindulo dza vhalingiwa dzi tea u pfufhifhadzwa dza dovha dza livhanywa.

7. Tevhedzani ndaela dzo nekedzwaho mathomoni a khethekanyo inwe na inwe nga vhuronwane.

8. Nomborani phindulo dzanu kokotolo maelana na mutevhe wa u nombora wo shumiswaho kha ili bammbiri la mbudziso.

9. Thomani khethekanyo INWE NA INWE kha siatari LISWA.

10. Ndangatshifhinga yo anganywaho:

KHETHEKANYO YA A: I anganyelwa u swika kha minetse ya 40

KHETHEKANYO YA B: I anganyelwa u swika kha minetse ya 55

KHETHEKANYO YA C: I anganyelwa u swika kha minetse ya 55

11. Nwalani nga vhudele, nahone zwi vhaleaho.

THEBULU YA ZWI RE NGOMU

KHETHEKANYO YA A: VHURENDI

Vhurendi ho randelwaho/vhonwaho: Fhindulani mbudziso MBILI DZINWE na DZINWE.

NOMBORO YA MBUDZISO	MBUDZISO	MARAGA	NOMBORO YA SIATARI
1. 'Khulukusho ya tshengelo'	Mbudziso ndapfu	10	6
2. 'Vhatukana vha Venda'	Mbudziso pfufhi	10	7
3. 'Kha inwi wanga'	Mbudziso pfufhi	10	9
4. 'Nwananga'	Mbudziso pfufhi	10	10

NA

Vhurendi vhu songo randelwaho/vhonwaho: Mbudziso ya KHOMBEKHOMBE

5. 'Khothe tshidele'	Mbudziso pfufhi	10	11
----------------------	-----------------	----	----

PFESESANI: Fhindulani MBUDZISO NDAPFU NTHIHI na PFUFHI NTHIHI. Arali na fhindula mbudziso ndapfu kha KHETHEKANYO YA B, ni tea u fhindula MBUDZISO PFUFHI u bva kha KHETHEKANYO YA C.
Kha KHETHEKANYO YA B na KHETHEKANYO YA C, fhindulani mbudziso nthihinthi u bva kha KHETHEKANYO inwe na inwe.

KHETHEKANYO YA B: NGANEA/FOLUKULO

NGANEA: Fhindulani mbudziso NTHIHI u bva kha nganea yo randelwaho.

6. <i>Nandi ndi shenga?</i>	Mbudziso ndapfu	25	12
7. <i>Nandi ndi shenga?</i>	Mbudziso pfufhi	25	12
8. <i>Isha la mitodzi</i>	Mbudziso ndapfu	25	15
9. <i>Isha la mitodzi</i>	Mbudziso pfufhi	25	15

KANA

FOLUKULO: Fhindulani mbudziso NTHIHI u bva kha FOLUKULO yo randelwaho.

10. <i>Khuvhanganyo ya folukulo</i>	Mbudziso ndapfu	25	17
11. <i>Khuvhanganyo ya folukulo</i>	Mbudziso pfufhi	25	18

KHETHEKANYO YA C: DIRAMA

Fhindulani mbudziso NTHIHI fhedzi u bva kha dirama dzo randelwaho*.

12. <i>U lema hu fhira u lotshelwa</i>	Mbudziso ndapfu	25	21
13. <i>U lema hu fhira u lotshelwa</i>	Mbudziso pfufhi	25	21
14. <i>Tshilwavhusiku</i>	Mbudziso ndapfu	25	24
15. <i>Tshilwavhusiku</i>	Mbudziso pfufhi	25	24

***PFESESANI:** Kha KHETHEKANYO YA B na YA C, fhindulani MBUDZISO NDAPFU NTHIHI na MBUDZISO PFUFHI NTHIHI.
A ni lavhelelwi u fhindula mbudziso MBILI ndapfu kana mbudziso MBILI pfufhi.

MUTEVHE WA U SEDZULUSA

Shumisani uyu mutevhe wa u sedzulusa uri ni vhe na vhubanzi ha uri no fhindula tshivhalo tsho teaho tsha mbudziso nga u vhea luswayo ho teaho.

KHETHEKANYO	NOMBORO DZA MBUDZISO	TSHIVHALO TSHA MBUDZISO DZO TEAHO U FHINDULWA	LUSWAYO (√)
A: VHURENDI (Vhurendi ho randelwaho)	1–4	2	
A: VHURENDI (Vhurendi vhu songo vhonwaho)	5	1	
B: NGANEA/FOLUKULO (Mbudziso ndapfu kana Mbudziso pfufhi)	6–11	1	
C: DIRAMA (Mbudziso ndapfu kana Mbudziso pfufhi)	12–15	1	
*PFESANI: Kha KHETHEKANYO YA B na YA C, ni tea u vha na vhubanzi ha uri no fhindula mbudziso NDAPFU NTHIHI na PFUFHI NTHIHI. A ni tei u fhindula mbudziso ndapfu MBILI kana mbudziso pfufhi MBILI.			

KHETHEKANYO YA A: VHURENDI**VHURENDI HO RANDELWAHO/VHONWAHO**

Fhindulani mbudziso MBILI dziṇwe na dziṇwe kha NṼA dzo vhudziswaho.

MBUDZISO YA 1: VHURENDI – MBUDZISO NDAPFU

Vhalani tshirendo itshi nga vhuronwane uri ni ḑo kona u fhindula mbudziso i tevhelaho.

KHULUKUSHO YA TSHENGELo – TT Mudau

- 1 Khulukusho ya tshengelo ndi musuku,
- 2 Vhunga khayo ho tengama zwiala.
- 3 Khulukusho ya tshengelo ndi vhuṭuku,
- 4 Vhune matshelo nyaluwo ya zwālwa.
- 5 Zwo ḑi ralo zwa rali,
- 6 Vhunga zwa sa ralo zwo vha zwi tshi ḑo peama,
- 7 Zwi a konda zwi fhisa sa khali,
- 8 Zwo fanela, khulukusho ndi mpama.
- 9 Mutshila u fovhedzwa nga mmbi,
- 10 Wa rathuluwa u ṇwethuwa swili,
- 11 Wa sa fhumudzwa u pika zwimbi,
- 12 Zwine zwa fhira dyambila mudziaswili.
- 13 Ndi a tenda u khuba ndulu zwi a vhavha,
- 14 Zwi naka musi khulukusho i khunzi,
- 15 Vhunga zwa sa ralo zwi tshi ḑo ri kombodza sa ḑuvha,
- 16 Zwa ri runga mbilu sa dzinyunzhi.
- 17 Ngei ha lupfumo marama a sisima mapfura,
- 18 Naa kani zwo bebwa zwo siṭa?
- 19 Ndi a tenda tshitiko tsho pfuma u gotsha mukala,
- 20 Nge mapfura u roḑwa zwo dzumbwa.
- 21 Khulukusho ya tshengelo ndi tshenzhemo gala,
- 22 A re nayo ndi muhali wa vhahali,
- 23 Vhunga khæ tsiko-tshiphiri yo dzumbululwa,
- 24 Nge ḑivhazwakale ha vha u khedebula zwitoma.

Tshirendo tshiṇwe na tshiṇwe tshi na zwine tsha amba zwone.

No ḑitika nga ḑikumedzwa ḑi, sengulasani ṇḑila ye murendi a shumisa ngayo ndima/zwitanza u bvisela khagala ṭhalutshedzo ya tshirendo itshi.

Phindulo yaṇu kha i vhe na maipfi a u bva kha a 250 u ya kha a 300.

[10]

MBUDZISO YA 2: VHURENDI – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshirendo tshi tevhelaho nga vhuronwane uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

VHATUKANA VHA VENDA – IP Demana, ET Maumela na WM Mbulaheni

- 1 Venda lo beba vhatuka,
- 2 Vhatuka vha imbaho Venda la thetshelesa,
- 3 Vhuvhili havho vha tshi tshimbila,
- 4 Vha nga khomba na mutshannga lufunoni.
- 5 Ni ntakadza hani maswuhana,
- 6 Nga zwiututulo zwanu zwi penyaho,
- 7 Vhukati hazwo hu elaho milambo,
- 8 Milambo ya madi a elaho.
- 9 Hanwani hanu zwine ha bula,
- 10 Hu bula mapfandau,
- 11 A sa thetshelwi nga tsiwana,
- 12 Ya thetshela u divhumba vuhosi hu hayo.
- 13 Venda ngoho kha li hule,
- 14 Vhuhulwane halo vhu sumbee,
- 15 Sa musidzana vhakegulu o sema,
- 16 Tamba lawe li vhone a tshi imbelwa.
- 17 Zwikoloni vhana vho ni lindela,
- 18 Vhufumakadzi mihani vha tshi shaya,
- 19 Vho lindela inwi ni tshi tika,
- 20 Ngoma dzanu dzi tshinwaho na nga mazioni.
- 21 Yehova nne sa Itani na Thinandavha nnyite-vho,
- 22 Nnyite ndi difhelwe-vho,
- 23 Uri na divha line nda tuwa,
- 24 Ndi edele-vho hu no hulisea.

2.1 Murendi u todou bvisela khagala zwifhio nga mutaladzi/vese ya 4?

'Vha nga ... lufunoni.'

(2)

2.2 Kha mitaladzi/vese ya 7 na 8, murendi o shumisa thekheniki/thodea/thikho ifhio ya vhurendi. Tikedzani phindulo yanu.

(2)

2.3 Vhalani mutaladzi/vese ya 15.

'Sa musidzana ... o sema'

Murendi u khou tana figara ifhio ya muambo nga mutaladzi/vese iyi?
Sumbedzani ndeme ya figara ya muambo yo shumiswaho kha
mutaladzi/vese iyo. (2)

2.4 Ndi ufhio muhumbulo muhulwane une murendi a tama u bvisela khagala
nga tshirendo itshi? (2)

2.5 Ni a tendelana na na khumbelo ine murendi a vha nayo kha
tshitanza/ndima ya 6? (2)

[10]

MBUDZISO YA 3: VHURENDI – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshirendo tshi tevhelaho nga vhuronwane uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

KHA INWI WANGA – FR Modau

- 1 Mbilu yanga yo dzunguluwa sa tshidada tshi sa divhi vhuyo
- 2 Makole manzhi lufuno lwo fovhela khambani yalwo
- 3 Sa tshibode tsho dipfundisa ngomu khambani
- 4 Thoro dzine nda zwala dzi tshi liwa nga aredi
- 5 Dzi ngomu thumbuni ya mavu ano.
- 6 Ndo lila mitodzi ya xa zwisimani zwayo
- 7 Hu tshi shaya muniwe ane mbilu yawe ya khathuwa
- 8 Ra lila rothe sa tsiwana
- 9 Mitodzi ri tshi nadzwelana sa zwibwanana
- 10 Nda thetshela vhududo ha mbilu ya lufuno
- 11 La vha lone dzilafho la yanga mbilu.
- 12 Namusi yanga mbilu yo shanduka tshilombe luvhandeni
- 13 Mbilu yo fura dakalo-zwililo,
- 14 Mufunwa wanga nandi!
- 15 Ngavhe lwashu lufuno lu tshi titima,
- 16 Nda hangwa mitodzi na mavhadzi a muhumbulo.

3.1 Murendi u todou bvisela khagala zwifhio nga mutaladzi/vese ya 12?

'Namusi mbilu ... luvhandeni' (2)

3.2 Kha mitaladzi/vese ya 2 na 3, murendi o shumisa thekheniki/thodea/thikho ifhio ya vhurendi. Tikedzani phindulo yanu. (2)

3.3 Vhalani mutaladzi/vese ya 6.

'Ndo lila ... zwayo'

Murendi u khou tana figara ifhio ya muambo nga mutaladzi/vese iyi? Sumbedzani ndeme ya figara ya muambo yo shumiswaho kha mutaladzi/vese iyi. (2)

3.4 Ndi ufhio muhumbulo muhulwane une murendi a tama u bvisela khagala nga tshirendo itshi? (2)

3.5 Ni a tendelana na na khumbelo ine murendi a vha nayo kha mitalazi ya 14–16? (2)

[10]

MBUDZISO YA 4: VHURENDI – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshirendo tshi tevhelaho nga vhuronwane uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

NWANANGA – L Netshiavha

- 1 Othe mato o komolela duvha thangasi
- 2 U balea, musu dzuvha li tshi putuluwa pfovhedzoni
- 3 Makole matanu na mana a si nahasi
- 4 Nwananga u tanzhe mundwandwamedzi wa pfundo lufunoni
- 5 Makole matanu na mana matu o komolela
- 6 Tshimela tshisimadakalo mbiluni dzashu rothe
- 7 Naho wo vhone, a ri tsha kona u lindela
- 8 Ro u vhone kha sona u tshi raha-raha thungo dzothe
- 9 Nga iwe naho mmvi ndi si na, a thi tsha vha niwana
- 10 Ndi mubebi, wo ntshandula mubebi-mudzimuwau
- 11 Dzau pfanelo asidzo tenda wa vha niwana
- 12 Lwendo ri do enda si sedze tshitiko tshau
- 13 Kha tshingandedede ya dengelele la khanyo iyi
- 14 Hana hau na vhubebi hanga khawe zwi vhe ngozwikhii.

4.1 Murendi u todu bvisela khagala zwifhio nga mitaladzi/vese dza 1–2?

'Othe matu ... pfovhedzoni' (2)

4.2 Kha mutaladzi/vese ya 7, murendi o shumisa thekhiniki/thodea/thikho ifhio ya vhurendi. Tikedzani phindulo yanu. (2)

4.3 Vhalani mutaladzi/vese ya 4.

'Nwananga ... lufunoni'

Murendi u khou tana figara ifhio ya muambo nga mutaladzi/vese iyi? Sumbedzani ndeme ya figara ya muambo yo shumiswaho kha mutaladzi/vese iyi. (2)

4.4 Ndi ufhio muhumbulo muhulwane une murendi a tama u u bvisela khagala nga tshirendo itshi? (2)

4.5 Ni a tendelana na na khumbelo ine murendi a vha nayo kha mutaladzi/vese ya 14? (2)

[10]

NA

VHURENDI VHU SONGO RANDELWAHO/VHONWAHO (MBUDZISO YA KHOMBEKHOMBE)

MBUDZISO YA 5: VHURENDI – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshirendo itshi nga vhuronwane uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

KHOFHE TSHIDELE – W Silidi

- 1 Khofhe tshidele nandi
- 2 Kha ndi batwe ndi awele
- 3 Ndi vhengane na zwa shango
- 4 Ndi wane mulalo ndi fhele.
- 5 Khofhe tshidele nandi
- 6 Kha ndi edele tshothe lwa tshothe
- 7 Thalukanyo i sinele hayani
- 8 Gwangwangwa li liwe nga phele.
- 9 Khofhe tshidele nandi
- 10 Kha ndi edele ndi awele
- 11 Ndi awele ndi sa lili
- 12 Ndi difhelwe nga lufu-vhutshilo.
- 13 Khofhe tshidele nandi
- 14 Dzone a dzi na ndele
- 15 Dzi bata na vha sa poidzi
- 16 Dza vha ita magwashu nandi.
- 17 Khofhe tshidele nandi
- 18 Kha ndi zhongondedzwe ndi awele
- 19 Ndi kunde shango
- 20 Ndi wane mulalo ndi fhele.

- 5.1 Ndi todea/thekiniki/thikho-de ye murendi a i shumisa mathomoni a ndima/tshitanza tshiwe na tshiwe? Tikedzani phindulo yanu? (2)
- 5.2 Ndi zwifhio zwine murendi a tama u zwi bvisela khagala nga mutaladzi/vese ya 2? (2)
- 5.3 Ndi ufhio muhumbulo muhulwane une murendi a tama u u bvisela khagala kha ndima/tshitanza tsha 3? (2)
- 5.4 No sedza tshirendo tshothe nga u angaredza sumbedzani uri thouni ya tshirendo itshi i dzumbulula hani vhudipfi ha murendi? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 5.5 Ni a tendelana na na kuhumbulele kwa murendi ku re kha ndima/tshitanza tsha 4? Tikedzani phindulo yanu? (2)

[10]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA A:

30

KHETHEKANYO YA B: NGANEA/FOLUKUŁOO

Fhindulani mbudziso NTHIHI i bvaho kha nganea kana folukułoo ye na guda FHEDZI.

NGANEA***NANDI NDI SHENGA?* – NE Sigogo**

Fhindulani MBUDZISO YA 6 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO YA 7 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 6: *NANDI NDI SHENGA?* – MBUDZISO NDAPFU

Khudano ndi yone mbilu ya bugu, i thusedzaho kha kualutshele kwa mafhungo a nganea.

Sengulusani ndila ye muniwali a shumisa ngayo Vho Madilaga na Vho Ana sa vhaanewa u bveledza khudano buguni iyi.

Vhulapfu ha maanea anu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450.

[25]

MBUDZISO YA 7: *NANDI NDI SHENGA?* – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshipida tsha mafhungo tshi bvaho buguni iyi uri ni do kona u fhindula mbudziso dzi no tshi tevhela.

TSHIBVELEDZWA TSHA A

Vho Mainganye vho fhindula vha tshi khou sumbedza uri Vho Luvhani vha khou rotha.

Vho Luvhani vho vhudza vhomakhadzi uri zwe vha amba zwone ndi zwine vha khou vhona zwone.

Vhone vhomakhadzi vha tou zwi humbula zwavhudi musi ndi tshi da na khaladzi 5
 anga musi hu vhusiku nge nda vha ndo ya hayani ndi tshi ri ndo tuwa tshothe. Mme
 anga a vho ngo tenda ndi tshi vhuyela muduni wavho, ro da ha vhone, vhone vha
 mmbudzisa henefhano, tshilwelwa ya vha mihwalo ye nne nda vha ndo hwala hu
 tshi pfi ndi i ngalangadze ngauri vhana vhararu vho lingana. Vhoinwi na
 vhuthedzela nda dzula. Nne ndo beba niwana e na lino, khaladzi avho vha ri ndi uri 10
 nne a tho ngo vha thetshelesa. Zwino vha khou zwi vhona uri ndi u bva lini ndi
 mafhungoni? Uno nga afha a tshi pfa o fura uri niwana wanga ndi shenga, ula nga
 ngeno e no tou funa u beba shenga nga u sa thetshelesa.

Makhadzi, nne ndo pfa muhwalo ndi sa tsha u kona ngauri na vhananga vho vha
 vha si tsha tea u tamba na vhaiwe hothetho, hu tshi ri hayani, he zwikoloni, 15
 hothetho zwa sokou sea zwi tshi tanama.

Nne ndi hone ndi tshi humbula u tou ya u toḁa thuso. Nne hafho hune ha pfi ndo ya u kovha niwana ndo vha ndo ya u mu toḁela thuso kathihi na nne na vhaḁwe vhana vhanga. Vha a ḁivha, nne nangwe havho khaladzi avho vha songo ya hafho mutanganoni a tho ngo vha vhudzisa ngauri vho ḁibvula kha u vha munna wa fano mutani. Nne ndi tshi vha vhudza, tshe hoyu Tshifhiwa a bebwa, nne na havho khaladzi avho a ri tsha vha fhethu huthihi. Tshe nne nda vhuya sibadela vho mbo ḁi pfuluwa na kamarani. Khamusi vha khou shavha uri ndi ḁo vha shela tshinyama tsha u ḁo bebisa vathu vhavho mashenga. 20

'Nne hafho bembelani la hone ndo vhuya ndo thusea. Ndi vho tenda u thoma u vhona niwana wanga sa niwana, hone khaladzi avho vha ri ndi shenga. A vha mu iteli tshithu, nne a thi vha soli lini. Kha vha vha vhidze ndi ḁo toolola zwothe vho dzula hafha. Vha a ḁivha tsha hoyo mutangano, vathu vha shango, na vheḁevha vhane vha dzulela uri goḁa, a thi athu pfa vha tshi dovha vha zwi amba. Ndi khou humbudzwa nga vathu vha mutani vhane vha tea u nkuthadza.' 30

Vho Luvhani vho ri u amba izwi vha mbo ḁi takuwa afho he vha vha vho dzula hone vha dzhena kamarani yavho vha lila lu tungufhadzaho. Vho Mainganye a vha tsha ḁivha uri vha tea u fara mini vha vhea mini. Na vhone dakalo lavho lo no thowa. Naho zwo ralo, vho ḁo vhidza khaladzi vha amba navho vho vha sinyutshela zwine vha sokou vha dzhenisa nari ngeno vha si na mmbwa. 35

[Ndimya ya 7]

- 7.1 Ndi tshipiḁa tshifhio tsha puloto tshi tanwaho nga mafhungo e na vhala afho nḁha? Tikedzani phindulo yaḁu. (2)
- 7.2 Talutshedzani hune muḁwali a bveledza hone mathakheshandwa mafhungoni a nganea iyi. (2)
- 7.3 Vho Madilaga vha taniwa sa muanewa-ḁe mafhungoni aya e na vhala afho nḁha? Tikedzani phindulo yaḁu. (2)
- 7.4 Mafhungo e na vhala afho nḁha a bveledza lushakade lwa khudano kha Vho Luvhani? Tikedzani phindulo yaḁu. (2)
- 7.5 Mafhungo e na vhala afho nḁha a thusedza hani u anetshela zwa murahu zwi tshi kwama Vho Luvhani nganeani iyi? (2)
- 7.6 Sumbedzani mudzedze wa tshifhinga wo bviselwaho khagala nga mafhungo aya e na vhala afho nḁha. Tikedzani phindulo yaḁu. (2)
- 7.7 Ndi ufhio mulaedza une muḁwali a tama u ḁisa kha vhavhali zwi tshi kwama mafhungo a nganea iyi? Tikedzani phindulo yaḁu. (3)

- 7.8 Vhupo ha Tshandebvu hu na thuthuwedzo-de kha vhudifari ha Vho Madilaga ha u sa tangedza Tshifhiwa sa nwana wavho? (2)
- 7.9 U sa nea thikhedzo ha Vho Madilaga kha mufumakadzi wavho Vho Luvhani zwo vha na masiamdaitwa-de? Talutshedzani nga mbuno THARU. (3)
- 7.10 Sumbedzani ZWIRARU zwine na nga ita arali no diwana ni kha nyimele ine Vho Luvhani vha vha khayoy ya u pfi vho beba nwana wa shenga. (3)
- 7.11 Ni nga sasaladza mini no sedza matshilisano a Vho Ana nganeani iyi? Talutshedzani nga mbuno MBILI. (2)
- [25]

ISHA LA MITODZI – NE Phaswana

Fhindulani MBUDZISO YA 8 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO YA 9 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 8: ISHA LA MITODZI – MBUDZISO NDAPFU

Khudano ndi yone mbilu ya bugu, i thusedzaho kha kualutshele kwa mafhungo a nganea.

Sengulusani ndila ye munwali a shumisa ngayo Maria na Aifheli sa vhaanewa u bveledza khudano buguni iyi.

Vhulapfu ha maanea anu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450.

[25]

MBUDZISO YA 9: ISHA LA MITODZI – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshipida tshi tevhelaho tsho bviswaho buguni iyi uri ni do kona u fhindula mbudziso dzi no tshi tevhela.

TSHIBVELEDZWA TSHA B

'Hafho vha so ngo fhela mbilu mmawe. Ndi muthu ane vha mu divha vha mu fhedza. Nne zwa havho vhaiwe vhathu vha kule-kule ndo zwi sedza nda zwi sanda. Ene hoyo ndi nwana wa Folovhodwe ...' Vho-Josephine zwenezwo Musatondwa a tshi kha di ralo, mbilu yavho ye fhandu-fhandu, vha mangala vho no sokou ri, 'A so ngo vha e Rot ...' Vho-Josephine vha ralo vha dovha hafhu vha dikatudza vha difara 5
sa muthu muhulwane.

Tshifhatuwo tshavho tsha mbo di shanduka na zwenezwo. Ipfi lavho na musu vha tshi khou bvela phanda na u amba na nwana wavho, a li tsha tou bva zwavhudi; li vho tou nga sa zwila muthu o fhedza tshifhinga tshilapfu a sa ambi, hone a tshi vho ri a ambe, a vho tou nga heli ipfi u khou tou li kokodza uri li swike hune la pfala. 10

Vho-Josphine zwa u vhifha mivhilini ha Maria musu a tshi yo beba nwana wawe wa tanzhe, ene Rotondwa, vha divha kudele kwazwo. Ho vha na hunzhi he vha kaidzana na Vho-Loshani nga hazwo, fhedzi vha vho bva khazwo nga u vhona mbingano ya Maria na Aifheli i tshi runga sa mavhele o gobelwaho tshikovhani.

Vho zwi kona havha mufumakadzi u kanda mupfa vha tshi u vhona. Musu 15
Rotondwa a tshi da hafha mudini, vha tou vhona e Vho-Loshani nga dzavho. A hu na na fhethu na huthihi he a vha sia. Tshimeno ndi tshenetshi tsha Vho-Loshani. Kha havha mufumakadzi khathihi na kha Vho-Loshani na Vho-Maria, vhana havha ndi dzikhaladzi dzi si khou tou vhumbelwaho lini; vhuvhili havho ndi vhana vha Vho-Loshani. 20

Vho-Josephine musu zwo no rali, vha wana vha sa tsha divha uri vha nga dzhia mini vha litsha mini. Ndi zwone, mafhungo haya vho vha vha sa vhuyi vha dovha hafhu vha humbula uri a do vuwa nga hetshi tshiimo u bva tshi tsheetsho tshe a diladza nga one ane minwahani yeneila ya kale-kale yo fhelaho.

'Imani ndi do thoma nda divhadza khotsi anu. Huiwe vha si te ... nde, fhedzi ri do 25
vhona. Hone-vho tshee vha bva a vha vhuyi. Ni a divha khotsi anu a vha funi na u
dzula fhasi. Ni muthu mungafha ane mmvi dza vha dzo no tshenisa thoh ...' Vha
dzhenwa hanwani nga ene Musatondwa.

'Vhone sa mme anga, zwenezwo khotsi anga vha tshi do vhuya, vhone kha vha vha
divhadze. Hafhu muthu wa hone, ndi amba Rotondwa, a tshi divhea fhanu mudini; 30
zwino zwiwe zwine nda nga amba ndi zwifhio nga hae? A hu na. Nne ndi do imela
u pfa uri baba vha li dzhiisa hani.'

[Ndimba ya 11]

- 9.1 Ndi tshipida tshifhio tsha puloto tsho taniwaho mafhungo aya e na vhala? 25
Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 9.2 Talutshedzani hune muñwali a bveledza hone mathakheshandwa
mafhungoni a nganea iyi. (2)
- 9.3 Vho-Josephine vha taniwa sa muanewa-de mafhungoni aya e na vhala afho
ntsha? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 9.4 Mafhungoni aya e na vhala afho ntsha a bvisela khagala lushaka-de lwa
khudano kha Vho-Josephine? Tikedzani phindulo yanu? (2)
- 9.5 Mafhungo e na vhala afho ntsha a thusedza hani u anetshela zwa murahu
zwi tshi kwama Vho-Josephine nganeani iyi? (2)
- 9.6 Mafhungo aya e na vhala afho ntsha a bvukulula hani mudzedze wa
tshifhinga? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 9.7 Ndi ufhio mulaedza une muñwali a tama u disa kha vhavhali zwi tshi
kwama mafhungo a nganea iyi? Tikedzani phindulo yanu. (3)
- 9.8 Vhupo ha yunivesithi ya Venda hu na thuthuwedzo-de kha vhudifari ha
Rotondwa na Musatondwa? (2)
- 9.9 Talutshedzani masiandaitwa MARARU a vhangwaho nga u sa fulufhedzea
ha Vho-Loshani na Maria buguni iyi? (3)
- 9.10 Sumbedzani ZWIRARU zwine na nga ita arali no diwana ni kha nyimele
ine Vho-Josephine vha vha khayoy ya u diwana munna wavho o khakhisa
musidzana wa khonani yawe. (3)
- 9.11 Ni nga khoda mini no sedza matshilisano a Aifheli nganeani iyi? 25
Talutshedzani nga mbuno MBILI. (2)

[25]

KANA

FOLUKUŁOO***KHUVHANGANYO YA FOLUKUŁOO* – RV Tshikovhi**

Fhindulani MBUDZISO YA 10 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO YA 11 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 10: *KHUVHANGANYO YA FOLUKUŁOO* – MBUDZISO NDAPFU

Lushaka luniwe na luniwe lu dīhudza nga u dīphina nga u dīvha vhubvo na mvelele yalwo.

No dīsendeka kha līkumedzwa lī re afho ntha, sengulusani ndila ine muṇwali a shumisa ngayo lungano, tshikhodo tsha sialala na mirero zwi re afho fhasi, u bvisela khagala thero.

TSHIBVELEDZWA TSHA C: LUNGANO

'U swika ha Vhavenda kha la Afrika Tshipembe.'

NA

TSHIBVELEDZWA TSHA D: TSHIKHODO TSHA SIALALA

'Vhalaudzi vha Lwamondo'

NA

TSHIBVELEDZWA TSHA E: MIRERO

'Khangala mbili a dzi dzuli muina muthihi.'

'Mutukana ha endi hu enda mukalaha.'

Vhulapfu ha maanea aṇu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450.

[25]

MBUDZISO YA 11: *KHUVHANGANYO YA FOLUKULO* – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani mafhungo a tevhelaho uri ni do kona u fhindula mbudziso.

TSHIBVELEDZWA TSHA E

MUNNA NA NGOMA YAWE – TZ Ramaliba

Salungano! Salungano!

Ho vha hu na muriwe mutukana. Mutukana uyo o vha o rumiwa ha makhadzi wawe u amba lufu lwa khaladzi awe. Mutukana uyo o buba nga matsheloni a tuwa ngauri ho vha hu kule nga maanda. O tshimbila masiari othe a si kone u swika nga ilo 5
duvha. Ngauri duvha lo vha lo no kovhela a toda muri wavhuḁi mulapfu wa u do edela khawo u shavhisa phukha dza daka. Muri uyo ho da he a u wana. A gonya uyo muri a edela zwavhuḁi. Li tshi tsha a vuwa a thoma a la zwiliwa zwe a vha e nazwo a dovha a bvela phanda na lwendo.

Heḁo duvha o tshimbila nga maanda. Ha ri o no neta a awela fhasi ha muriwe muri. O dzula heneḁho ha bvelela muriwe munna o ambara zwiambaro zwa 10
malakhanthana a tshi nga mpengo o fara ligoma lihulu. Uyu munna a dzhiela uyo mutukana zwiliwa nge a mu nyadza nga u a vha mutuku. Uyo munna a la zwiliwa a fhedza. A ri u fhedza a posa uyo mutukana nga ngomu ngomani. Uyu munna a ri kha ula mutukana ndi khou todou ri ni imbe hezwi ni nga hafha nga ngomu 15
ngomani.

Ho pfi a imbe fhedzi arali o totiwa, a songo totitwa a songo imba. O vhudzisiwa uri u khou zwi pfa na, a tenda. Munna ula ndi fhal a tshi hwala ila ngoma ye ya vha i na mutukana nga ngomu. O ri u takuwa afha a livha kha muriwe muḁi we wa vha u na vathu vhanzhi he ha vha hu tshi khou nwiwa mahalwa na u bikiwa dzinama na 20
vhuswa.

Houla munna a tuwa o tou takala a swika a humbela vhuswa na nama na halwa vha mu dzima a ri: 'Ni khou nnzima zwiliwa ndo tou humbela? A thi nga do ni lidzela ngoma yanga.' Vathu vha mangala vha ri vha khou toda hetsho tshithu tshi no imbelela vha dovha vha mu fhulufhedzisa uri vha do mu fha zwiliwa na mahalwa a mahafhe. Munna ula a takala a tota ula riwana a thoma u imba: 25

Ndo tangana na mpengo ndilani!

O ndzhia a mposa ngomani!

O ri ndi imbe o thoma a ntota!

Ndo tangana na mpengo ndilani!

O ndzhia a mposa ngomani!

O ri ndi imbe o thoma a ntota!

Ula riwana a fhumula, na ula munna na ene a bvumela a ri:

Ipfani ngoma yanga!

I thoma u ambaamba!

Ndi sa athu i fara!

Ku bamba mbangu!

Ku ba kubamba bangu!

[Masiatari a 38–39]

- 11.1 Mafhungo e na a vhala afho n̄tha a bvisela khagala lushaka lufhio lwa lungano? Tikedzani phindulo yaṅu. (2)
- 11.2 Talutshedzani ndeme ya u thoma lungano nga maipfi a u ri: 'Salungano! Salungano!' (2)
- 11.3 Mafhungo e na vhala afho n̄tha a ṭana munna wa ngoma sa mubvumbedzwa-de? Tikedzani phindulo yaṅu. (2)
- 11.4 Mafhungo a lungano ulwu a thusedza hani u ṭana mudzedze wa tshifhinga? Tikedzani phindulo yaṅu. (2)
- 11.5 Ndi afhio masiandaitwa e a vhangwa nga n̄thani ha kutshilele kwa munna wa ngoma? (2)
- 11.6 Ndi ufhio mulaedza une muanetsheli wa lungano ulwu a tama ri tshi u wana? (2)
- 11.7 Ni a pfela vhuṭungu uyu mutukana kha zwe a ṭangana nazwo kha mafhungo a lungano ulwu? Tikedzani phindulo yaṅu nga mbuno THARU. (3)

NA

TSHIBVELEDZWA TSHA D: VHURENDI HA SIALALA (TSHIKHODO)

VHATAVHATSINDI VHA THENGWE – TZ Ramaliba

- 1 Avha ndi vhatavhatsindi vha Tshiheni!
- 2 Tshiheni tsha Nyaphungatshena
- 3 Tsho phungaho mavhele na vhana
- 4 Ndi vhone nnda ndumela shevhoni
- 5 Vhane vha u fhedza wo dzula henefho.
- 6 Ndi vhone Vhangona
- 7 Vhabikwa na ive, ive ḷa vhibva
- 8 Vhangona vha sala.
- 9 Ndi vhone ngwaniwapo wa Venda,
- 10 A thi rumeli mutsinda.
- 11 Ndi ya nga ndothe musanda
- 12 Thi luvhelwi.
- 13 Ndi vhone mutoda ndimo
- 14 A sa ṭodi shango ḷa muthu.
- 15 Ndi zwifho zwa mativha, mabako na zwisima.

- 16 Ndi vhone vha vhulungu vhutete
 17 Vhu no lunzhedzwa nga a re na nzhele;
 18 Vha si na nzhele vha a fhaladza.
 19 Ndi vhone vha no fulela nndu vho dzula;
 20 Vha takuwa nga u vhea suzwa!
 21 Ndi vhone vhane vha dola maswi a munenzhe;
 22 Ndi vhone vhane vha divhona nga tshivhoni,
 23 Tsha dzivha Fundudzi.

[Siatari la 138]

- 11.8 Murendi o shumisa figara-de ya muambo kha mutaladzi/vese ya 4? (2)
 Tikedzani phindulo yañu.
- 11.9 Ndi zwifhio zwine murendi a tama u zwi bvisela khagala nga mutaladzi/vese (2)
 ya 9?
- 11.10 Ndi ufhio muhumbulo muhulwane une murendi a tama u u bvisela khagala (2)
 nga ndima/tshitanza tsha 2?
- 11.11 Ndi thekiniki/thikho/thodea ifhio ya vhurendi ine murendi a i shumisa kha (2)
 mutaladzi/vese ya 15? Tikedzani phindulo yañu.
- 11.12 Ni pfesesa mini nga zwine murendi a khou amba nga mitaladzi/vese dza (2)
 16–17? [25]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B: 25

KHETHEKANYO YA C: DIRAMA

Fhindulani mbudziso NTHIHI i bvaho kha dirama ye na guda FHEDZI.

U LEMA HU FHIRA U LOTSHELWA – IP Demana

Fhindulani MBUDZISO YA 12 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO YA 13 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 12: U LEMA HU FHIRA U LOTSHELWA – MBUDZISO NDAPFU

Mafhungo a dirama arali a sa farekana u bva mathomoni u swika magumoni a a kanganyisa vhavhali vha si tsha tevhelela zwavhuḏi zwine muḡwali a ṭṭṭou amba buguni yawe.

Sengulusani ḡdila ine muḡwali a shumisa ngayo vhatambi u bveledza nyito i takuwaho sa tshipiḏa tshihulwane tsha puloto diramani iyi.

Vhulapfu ha maanea aḡu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450.

[25]

MBUDZISO YA 13: U LEMA HU FHIRA U LOTSHELWA – MBUDZISO PFUFHI**TSHIBVELEDZWA TSHA G**

SARA:	Hu ita hani khaladzi? Lo lala hani Venda? Ni a divha ndi tshi tou gidima ndi khou ri ni na Vho-Heleni? Vha tou ita hani u takala vhana? Hafhu ngoho Maemu ndo mu ṭuvha zwone lini. Pfarelo a thi na ndavha nakwo ku funesa mme hokuḏa (<i>kha Mashudu</i>). Ri a vusa wee! (<i>U ralo a tshi mu khada.</i>)	5
MASHUDU:	Aa, ndi madekwana.	
TSANWANI:	(<i>U vhidzela Sara thungo.</i>) Khotsi aḡu a vho ngo ni vhudza uri ndi khou vhuya na mufumakadzi wa Muvenda naa?	
SARA:	Ndo sokou u zwi gavha vha tshi khou amba na mme anga, fhedzi a tho ngo vhuya nda zwi dzhenisa ṭhohoni nge nda divha uri inwi ni na mufumakadzi. Vhafumakadzi vhavhili ni ḏo vha kona naa?	10
TSANWANI:	Manzhi ri ḏo amba nga vhuya inwi divhani uri u divha ndi si na musadzi hoyu musadzi. Zwenezwo ndi khou ni humbela uri ni sa vhuye na zwi munyu. A ri ṭuwe a sa ḏo vhuya a vho vhona u nga hu na tshinwe tshiphiri tshine nda khou mu dzumbela. (<i>Vha a vhuzelela hu re na Mashudu.</i>)	15
SARA:	Lo lala hani Venda? Nḡe ndo vha ndi sa humbuli uri vha muthu wa Venda lini.	

MASHUDU:	<i>(Zwi tshi vhonala uri u vho tou dikombetshedza u riweniwela.)</i> Venda ro sia li tshe lo sina midzi. <i>(Sara u a bva.)</i>	20
TSANWANI:	Ndi ene Sara wa hone houla!	
MASHUDU:	No ri u takuwa na Sara nda pfa mbilu hei i tshi tou vhaa! Na zwinungo zwanga zwa sokou kulekana zwothe hezwi. Ndi tshi khou ralo ndi pfa na zwino ndo fhela maanda othe. Mbilu yanga i vho mmbudza uri ngoho ndo dzhia vhutali nda ita vhutsilu, vhutsilu nda ita vhutali. Ndi mafhungo a mme anga othe haya! Ndi do fa ndi tshi shengela, ngoho ndi vho zwi vhona zwino. <i>(U lila lwa u tomola mbilu.)</i>	25
TSANWANI:	Ni songo vhuya na vhilahela nga tshithu mufunwa wanga. Ri kha di do diphina nga maanda ni do vhona. Ngoho ndi sa ni swaswedzi. <i>(Tsanwani u ralo a tshi khou kuvhatedza Mashudu u sumbedza u hula ha lufuno lwawe.)</i>	30
MASHUDU:	Hu na tshiphiri tshihuluhulu tshine na khou ndzumbela. Arali Sara e na zwitshele ni ambela mini nae khoneni. Khombo yanga nne! Hone avha Vho-Heleni vhane vha khou ambiwa na vhana ndi vhonnyi? A tho ngo kona u pfesesa vhushaka ha hone.	35
TSANWANI:	Ndi mufumakadzi wa houla khonani yanga ane a pfi Lawrence we nda vhuya nda ni vhudza nga hae. Inwi no vha ni tshi khou pfa u nga Heleni ndi nnyi? <i>(Tsanwani u ralo a tshi khou lingedza u tinya mato a mufumakadzi.)</i>	40

[Luṭa V Bono 3]

- 13.1 Mufhindulano u re afho nṭha vhukati ha Tsanwani na Sara u dzumbulula lushaka-de lwa khudano? Tikedzani phindulo yaṇu. (2)
- 13.2 Mafhungo ayo e na vhala afho nṭha a ṭana tshipida tshifhio tsha puloto? Tikedzani phindulo yaṇu (2)
- 13.3 Mafhungo e na vhala afho nṭha a thusedza hani u bveledza magumo a lihandi diramani iyi? (2)
- 13.4 Mafhungo e na vhala afho nṭha a na vhushaka-de na zwe zwa bvelela mathomoni a dirama iyi? (2)
- 13.5 Mafhungo e na vhala afho nṭha a ṭana siangane-de ya muṭa wa Vho-Managa? Tikedzani phindulo yaṇu. (2)
- 13.6 Ndivho ya muṭiṭwali ya u shumisa Mulalo sa mutambi mafhungoni a dirama iyi ndi ifhio? (2)

- 13.7 Ndi afhio masiandaitwa a vhangwaho nga ngeletshedzo ine Sara a i nea Heleni? Talutshedzani nga mbuno THARU. (3)
- 13.8 Vhalani mafhungo a re zwitangini, (*U vhidzela Sara thungo.*) Ndi tshini tshine muñwali a tama u tshi bveledza nga u shumisa iyo ndango ya tshiteidzhi? (2)
- 13.9 Kutshilele kwa Vho-Mariṭa ku na ṭhuthuwedzo-de kha kualutshele kwa Mashudu? Talutshedzani nga mbuno THARU. (3)
- 13.10 Ni humbula uri ngeletshedzo ine Vho-Mariṭa vha khou i netshedza Mashudu musi hu hone a tshi khou dilugisela u tuwa na Tsaiṛwani tshikhuwani i tshi ṭanganedzea vhutshiloni? Tikedzani nga mbuno MBILI. (2)
- 13.11 Ni a tendelana na na maga ane Vho-Managa vha a vhudza Tsaiṛwani a uri u fanela u thoma a wana thendelo kha mufumakadzi wawe musi a sa athu u mala mufumakadzi wa vhuvhili? Tikedzani phindulo yaṇu nga mbuno THARU. (3)
- [25]

TSHILWAVHUSIKU – TT Mudau

Fhindulani MBUDZISO YA 14 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO YA 15 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 14: TSHILWAVHUSIKU – MBUDZISO NDAPFU

Mafhungo a dirama arali a sa farekana u bva mathomoni u swika magumoni a a kanganyisa vhavhali vha sa tsha tevhelela zwavhuḏi zwine munwali a ṭoḏou amba buguni yawe.

Sengulusani ndila ine munwali a shumisa ngayo vhatambi u bveledza nyito i takuwaho sa tshipida tshihulwane tsha puloto diramani iyi.

Vhulapfu ha maanea anu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450.

[25]

MBUDZISO YA 15: TSHILWAVHUSIKU – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshipida tshi tevhelaho tsho bviswaho buguni iyi uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

TSHIBVELEDZWA TSHA H

VHO-GANGASHE:	Vhukuma, khuvha ndi hone mulilo wo gonya ntha wa gonyesa. Nne ndi tshi aluwa ndo vha ndi sa athu u tangana na vhuleme vhune nda khou vhoniswa minwaha ino. Mathina muthu u mu shavhe, u a ofhisa. Zwino ndi hone ro itani ngauri asifha ri vho dzulela na u dihwenga. Vhakale vho di amba – tahulela tshinanaunga, tshi tshi hula tshi u la thoho.	5
VHO-MUDZULIKUTAMA:	Na nne u vhuya nda takusa nayo dzanga a si u pfa matsivha naa? Arali ho vha hu kha divha kale, zwo raliho ro vha ri sa do zwi vhona. Hu tou nga u thakha ndi u tshinya, hone, a re nne Mudzulikutama ndi do dziba. A thi tsekiswi nga muthu wa nama. Ane a sendela tsini na nne ndi a mu dzinginyisa, kana arali e na nungo ra di tou dzinginyisana. Nne ndi luvholela lwa notshi, a thi tungunudzi.	10 15
VHO-GANGASHE:	A si zwino vhadzulapo vha Litshovhu vha tshi khou suma mbilahelo dzavho kha nne. Na nne khezwi ha ndo di tou zwi vhona vho nga anga; hone muwe muthu u do lifha linwe duvha. Nga khaladzi khetshi (Vha ita ngafhadzo.)	20

VHO-MUDZULIKUTAMA:	Vha kha di elelwa a ula musi aya magakavhaya a tshi swika uri o ri vhudzani naa?	
VHO-GANGASHE:	Ndi nga livhadzwa ngani? A thi ri ndo vha ndi heneho?	
VHO-MUDZULIKUTAMA:	Hafhu vho da nga u humbela vhuawelo na u awedza nayo. Rine ri di ri ndi vhafhiri, mathina fhanho no vha haya. Na namusi khevho!	25
VHO-GANGASHE:	Ri tshi dodzwa museto matoni hu pfi ri khou do fhelela Mukhambikwi, mathina i swiswi mambandise.	
VHO-MUDZULIKUTAMA:	(Vha sumba u vhilahela.) Zwino darata hei nandii! Darata! Vha a vhona zwino mafhungo a a tshinyala. Ii, thundu i vho divhivhela tanzwu fhethu he ya tou sendelwa uri i inwe madi nge gulokulo la vho gungula nga u shaya shothodzo.	30
VHO-GANGASHE:	Vhutsilu he ra ita ndi nge ra vha swielela zwavhu di ra fusha thakha yavho fhethu ho pfumaho pfulo na madi a manzhelenzhele. Ri khou di ri ri khou tonda mathina ndi hone ro diokela. Hu tou nga vha ri ita matsilu. Hone vha a zwifha, zwi do fhela hezwi zwothe. Li re lashu ri a dzhiulula. Na Thovhele u fanela u zwi pfesesa. Ri nga si tambudzwe nga thundu ra di dovha ra i semela mano.	35 40
VHO-MUDZULIKUTAMA:	Arali thundu ya di ita mafhungo a u imisa mutsinga, rine vhanwe a ri nga do vhuya ra ita mafhungo a thotho, i fanela u suka. Ri nga do vhuya ra senwa na nga vhaduhulu matshelo zwo no peama zwo sinwa nga vhugoswi. (Ndilani hu dzhena Vho Muravha na Vho Lumbule vha Luioni.)	45
VHO-MURAVHA:	Mune wanga, mboloma!	
VHO-LUMBULE:	Khakhamela, thindi ndi a midza. Tshivhaivha. Ri kanda vhan vha mavu.	50
VHO-MUDZULIKUTAMA:	Muravha na Lumbule, khezwi ni tshi tou bva nga dza mapfene ni na afhio?	

[Luta 1 Bonol]

- 15.1 Mufhindulano u re afho ntha u dzumbulula lushaka lufhio lwa khudano? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 15.2 Mafhungo ayo e na vhala afho ntha a tana tshipida tshifhio tsha puloto? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 15.3 Mafhungo e na vhala afho ntha a thusedza hani u bveledza magumo a lishandi diramani iyi? (2)

- 15.4 Mafhungo e na vhala afho ntha a na vhushaka-de na zwe zwa bvelela mathomoni a dirama iyi? Tikedzani phindulo yaanu. (2)
- 15.5 Mafhungo e na vhala afho ntha a a tana siangane-de ya vhupo ha Swongozwi? Tikedzani phindulo yaanu. (2)
- 15.6 Ndivho ya muṱwali ya u shumisa Ledia sa mutambi mafhungoni a dirama iyi ndi ifhio? (2)
- 15.7 Ndi afhio masiandaitwa o vhangwaho nga u sa toda u tuwa ha maforotereke shangoni la Swongozwi? Talutshedzani nga mbuno THARU. (3)
- 15.8 Vhalani mafhungo a re zwitangini, (*Vha ita ngafhadzo.*) Ndi tshini tshine muṱwali a tama u tshi bveledza nga u shumisa iyo ndango ya tshiteidzhi? (2)
- 15.9 Kutshilele kwa maforotereke ku na thuthuwedzo-de kha vhushaka vhukati havho na vhathu vha Swongozwi? Talutshedzani nga mbuno THARU. (3)
- 15.10 Ni humbula uri ngeletshedzo ine Ledia a i netshedza munna wawe Luka uri vha dzhie zwavho vha fhirele phanda i tshi tangedzea vhutshiloni? Tikedzani nga mbuno MBILI. (2)
- 15.11 Ni a tendelana na na maano ane Vho Thovhele Tshilwavhusiku vha humbula u a dzhia a u thasela maforotereke hu vhusiku? Tikedzani phindulo yaanu nga mbuno THARU. (3)

[25]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA C: 25
MARAGAGUTE: 80